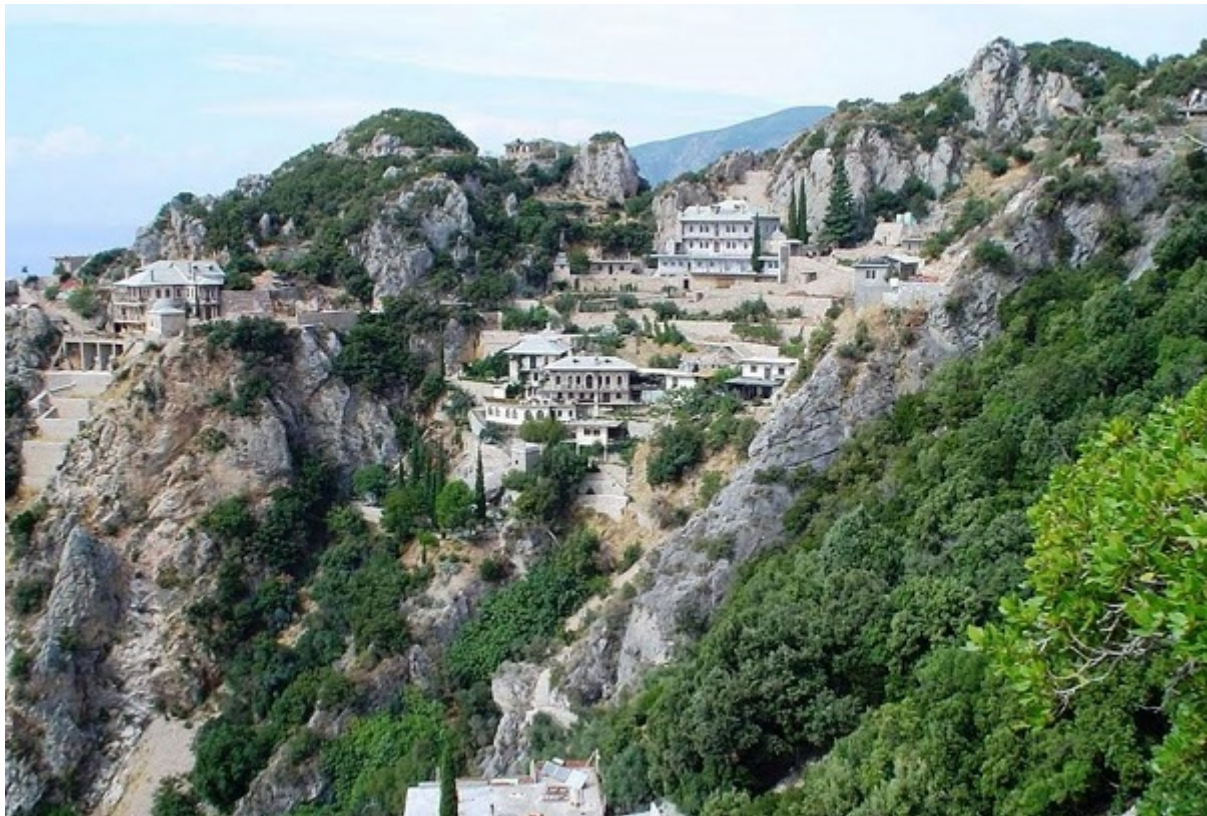

Γέρ. Εφραίμ Κατουνακιώτης: Ο ασκητής των μεγάλων αγώνων και των μυστικών αρετών (Ανέστης Κεσελόπουλος, Καθηγητής Θεολογίας του Α.Π.Θ.)

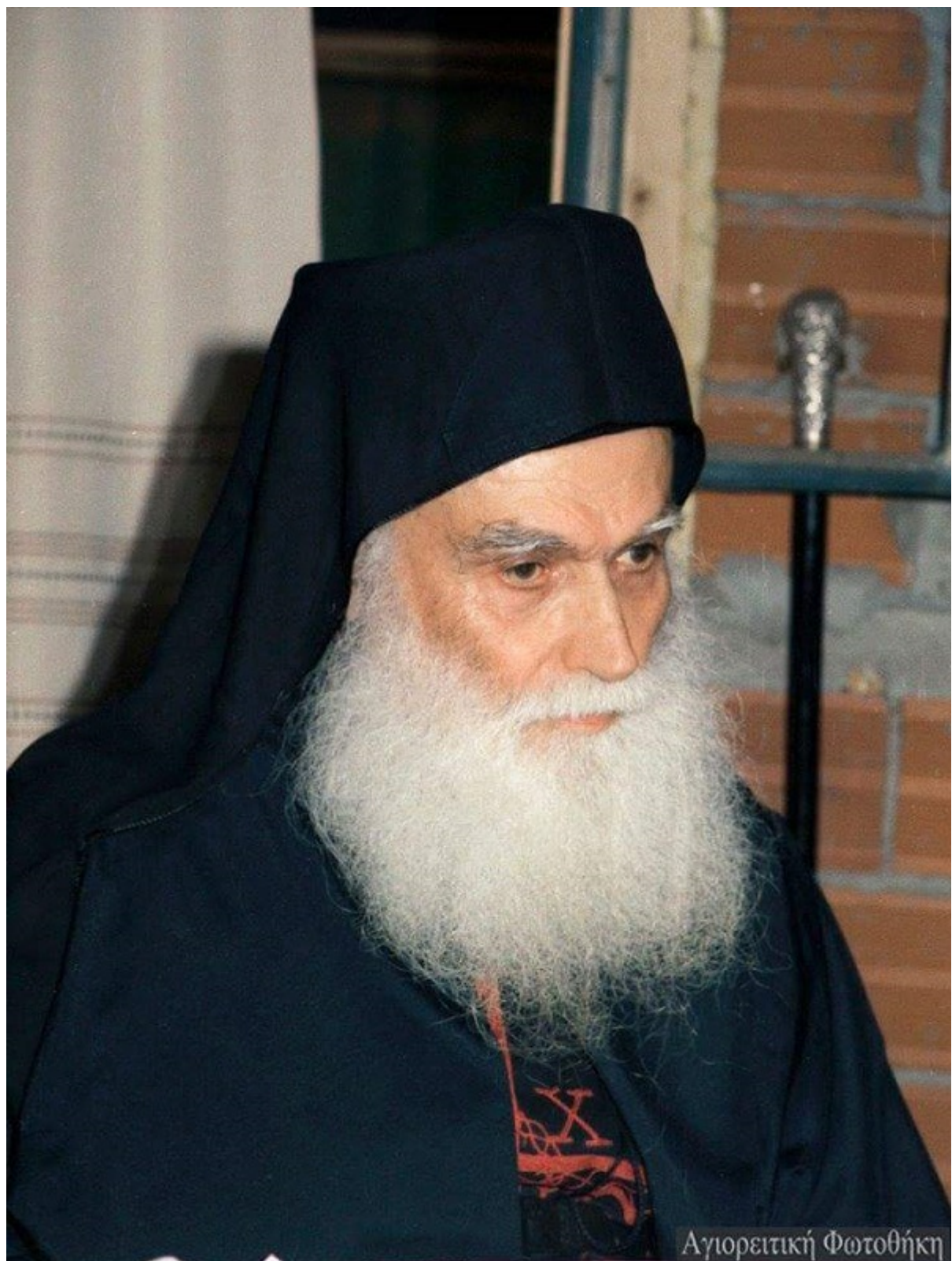
/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Αν κάποιος ζητούσε ένα βιογραφικό του παπα-Εφραίμ, αυτό δεν θα είχε να του προσφέρει ιδιαίτερα εντυπωσιακά γεγονότα. Ο Ευάγγελος Παπανικήτας, αυτό ήταν το κοσμικό του όνομα, γεννήθηκε στις 6 Δεκεμβρίου του 1912, ανήμερα του Αγίου Νικολάου στο Αμπελοχώρι της Βοιωτίας. Στη Θήβα τελείωσε το Δημοτικό και το εξατάξιο Γυμνάσιο, ενώ το 1933 πήγε στο Άγιον Όρος στην Καλύβη του Αγίου Εφραίμ στα Κατουνάκια. Το 1934 παίρνει ρασοευχή, ενώ το 1935 έλαβε το Μεγάλο και Αγγελικό Σχήμα και ονομάστηκε Εφραίμ Μοναχός. Την επόμενη χρονιά χειροτονήθηκε Διάκος και Παπάς. Στην ίδια Καλύβη άφησε και την τελευταία του πνοή στις 14/27 Φεβρουάριου 1998[1].

Ωστόσο, αυτό που ήταν ο παπα-Εφραίμ δεν μπορεί να περιγραφεί και να

προσδιορίζεται στα όρια οποιουδήποτε βιογραφικού σημειώματος. Μεγάλα γεγονότα που συνδέουν τη ζωή των Αγίων παραμένουν άρρητα και απερίγραπτα. Και όταν αποτυπώνονται και καταγράφονται στα Συναξάρια, που δεν εξιστορούν απλώς γεγονότα της ζωής τους, αλλά τα εκφράζουν και τα ερμηνεύουν, και τότε δεν περιγράφεται εκεί μια ιστορική συμβατικότητα, αλλά προσεγγίζεται η αλήθεια που κρύβεται πίσω από αυτήν. Οι Άγιοι υπάρχουν «ως έμψυχοι εικόνες της κατά Χριστόν πολιτείας» (Μ.Βασιλείου, Επιστολή, 1,3, PG 32,228c.)

Ο παπα-Εφραίμ είναι ένας από αυτούς, που με συνέπεια αγωνίστηκαν σε αυτή τη ζωή να γίνουν εικόνες έμψυχοι της κατά Χριστόν πολιτείας. Είναι ίσως ο τελευταίος αγιορείτης ησυχαστής του αιώνα και της χιλιετίας που πέρασε. Όπως και οι άλλοι γνωστοί Γέροντες των ημερών μας, αλλά και οι τόσες άγνωστες και αφανείς κατά κόσμον, οσιακές όμως μορφές εντός και εκτός Αγίου Όρους,

πιστοποιούν πως είμαστε «συμπολίται των αγίων και οικείοι του Θεού»(Εφεσ,2,19).

Η αγιότητα δεν αποτελεί πνευματική κατάσταση του παρελθόντος, ούτε και οι άγιοι απόμακρα όντα από την καθημερινή ζωή. Μόνο που χρειάζεται να έχουν τα κατάλληλα πνευματικά αισθητήρια όσοι τους πλησιάζουν, για να μπορέσουν να κατανοήσουν το βάθος των πραγμάτων και τις αληθινές διαστάσεις της ζωής τους, η οποία όντως «κέκρυπται συν τω Χριστώ εν τω Θεώ»(Κολ,3,3).

Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό των πραγματικών αγίων είναι ότι κρύβουν τις όποιες αρετές τους από τα μάτια των ανθρώπων. Από τον κανόνα αυτό δεν εξαιρείται ο παπα-Εφραίμ. Αγωνίστηκε να διαφύγει της προσοχής των ανθρώπων, όχι μόνο με την απλότητα και τη γνησιότητα του χαρακτήρα του, αλλά πολλές φορές και με την άρνησή του να επικοινωνεί μαζί τους. Ωστόσο η Χάρις του Θεού τον πρόδιδε, και ήταν εμφανέστατα αισθητή και ολοζώντανα ψηλαφητή στη ζωή του. Όπως είπε, νομίζω ο π. Νεκτάριος, έλεγε ο Γέροντας χαρακτηριστικά: «Το πνεύμα το Άγιον δεν οράται αλλά η Χάρις οράται». Όμως ο ίδιος κουραζόταν από την περίεργη ενασχόληση των άλλων μαζί του και απέφευγε συστηματικά συναντήσεις χωρίς νόημα. Αλλοίμονο στους καλογήρους που έφτασε η φήμη τους στην Αθήνα, έλεγε και πρόσθετε· «με την ευχή του διαβόλου και την κατάρα του Θεού βγήκε το όνομά μου ότι είμαι άγιος και από τότε έχω χάσει την ησυχία μου».

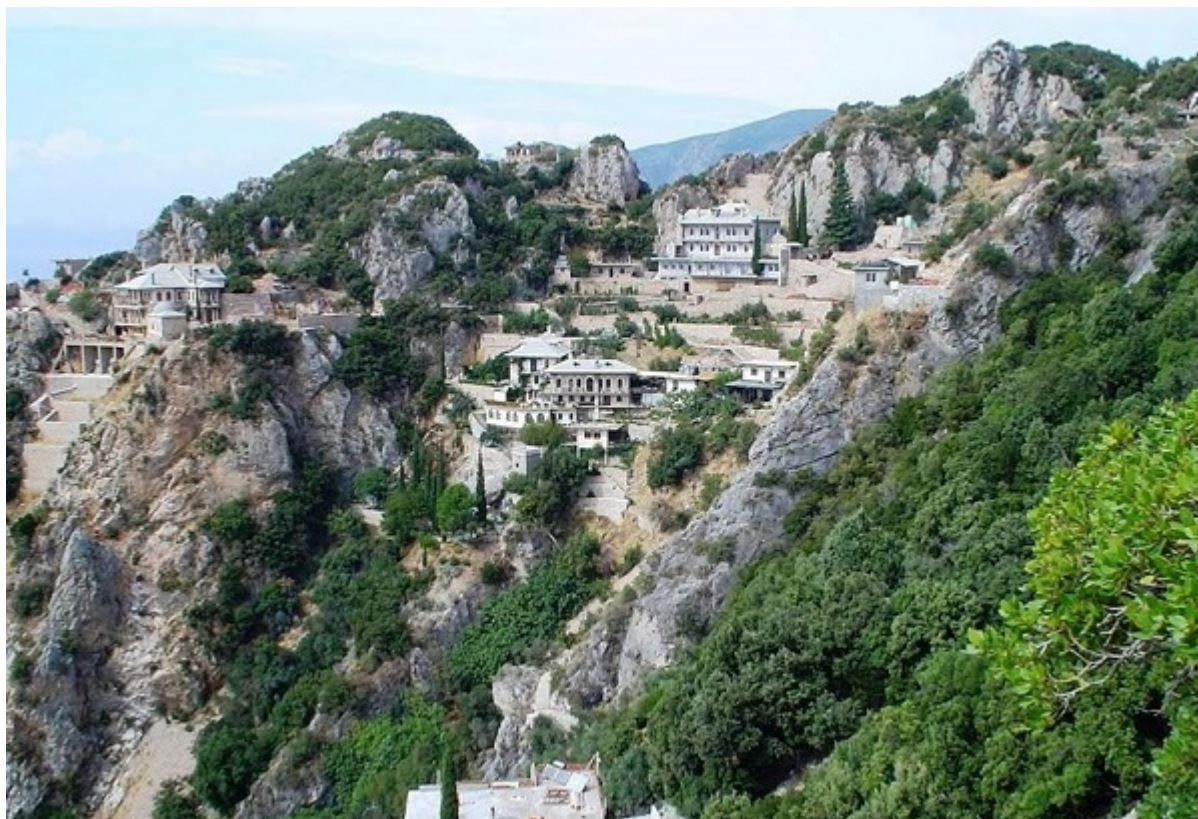
Δεν επεδίωκε, ούτε να εντυπωσιάσει, αλλά ούτε ήθελε να διδάξει τους άλλους. Πολύ περισσότερο δεν το έκανε όταν επροκαλείτο, πολλές φορές επίμονα και αδιάκριτα, από ορισμένους επισκέπτες. Κάποια φορά στις αρχές της δεκαετίας του '70, ενώ συζητούσαμε μπροστά στην τζαμαρία, χτύπησε η πόρτα της Καλύβης. Πριν προλάβει ο Γέροντας ν' ανοίξει, εισέβαλε μία ομάδα νέων, που ήθελαν επίμονα να τον συναντήσουν. Όταν συνειδητοποιήσαν ότι ο ίδιος ο παπα-Εφραίμ βρισκόταν μπροστά τους, ο επικεφαλής της παρέας του ζήτησε «να μιλήσει στα παιδιά για να ωφεληθούν πνευματικά». Τότε εκείνος, με καλωσύνη αλλά και σοβαρότητα τους οδήγησε μέχρι την αυλόπορτα και τους έδειξε το μονοπάτι που βγάζει σε κάποιο άλλο Κελλί, πιο ψηλά από το δικό του λέγοντας: «Εγώ δεν ξέρω να σου πω, πηγαίνετε εκεί στον π. Κλήμη. Αυτός έχει το χάρισμα της διδασκαλίας, θα σας πει διάφορα».

[1] Αναλυτικότερα στοιχεία και περιστατικά της ζωής του παπα-Εφραίμ μπορεί ο Αναγνώστης να βρει σε δύο βιβλία που αναφέρονται σ' αυτόν: α) Γέρων Εφραίμ Κατουνακιώτης, γράφτηκε από τη συνοδεία του, έκδ. Ι. Ησυχαστηρίου Άγιος Εφραίμ, Κατουνάκια Αγίου Όρους 2000, σσ.316 και β) Γέροντος Ιωσήφ Βατοπαιδινού, Ο χαρισματούχος Υποτακτικός Γέροντας Εφραίμ ο Κατουνακιώτης, στη σειρά Ψυχωφελή Βατοπαιδινά, αρ,

12, έκδ. Ι. Μονής Βατοπαιδίου 2001,σσ. 204.

Όταν συναντούσε κανείς τον παπα-Εφραίμ, είχε την αίσθηση ότι βρισκόταν μπροστά σε αββά του Γεροντικού. Η επιβλητικότητα του παραστήματος, η λαμπερότητα του προσώπου και η διεισδυτικότητα του βλέμματος ήταν τα κύρια χαρακτηριστικά της εξωτερικής του εμφάνισης, προδιέθεταν τον συνομιλητή για την εσωτερική του κατάσταση και ποιότητα. Αλλά και η όλη διάταξη των λιγοστών πραγμάτων της απέριττης Καλύβης του, όπως επίσης το παρουσιαστικό και η γενικότερη συμπεριφορά του, έδειχναν άνθρωπο απλό και ανεπιτήδευτο. Δεν ενδιαφερόταν για «το έξωθεν του ποτηρίου και της παροψίδος»(Ματθ. 23,25), αλλά για την εσωτερική του καλλιέργεια για την κάθαρση του νου και της καρδιάς. Γι' αυτό και χωρίς να έχει «το χάρισμα της διδασκαλίας», μπορούσε να διδάσκει με τον αυθεντικότερο τρόπο. «Ου γάρ δη διδάσκων μόνον, ουδέ φθεγγόμενος, αλλά και δρώμενος απλώς, ικανός ην άπασαν αρετής διδασκαλίαν εις την των ορώντων ψυχήν εισαγαγείν» όπως λέει ο άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος.

Όποιος βρέθηκε -ιδιαίτερα μάλιστα σε παλαιότερες εποχές- στα Κατουνάκια, θα μπορούσε με ευκολία να ανακαλέσει στην σκέψη συνειρμικά και να καταλάβει εμπειρικά τα λόγια του ψαλμωδού: «εν γη ερήμω και αβάτω και ανύδρω»(Ψαλμ.22,41). Τότε ήταν στην κυριολεξία έρημος. Νερό δεν υπήρχε. Κάποιες μικρές, πρόχειρα κατασκευασμένες στέρνες μάζευαν το βρόχινο νερό τον χειμώνα και εξυπηρετούσαν τους οικιστές της περιοχής για όλο τον χρόνο. Κηπευτικά και δέντρα δεν υπήρχαν. Όμως μέχρι και σήμερα η βλάστηση εκεί είναι λιγοστή. Κάποια πουρνάρια και πολύ λίγες ελιές αποτελούν κατά βάση τα δέντρα αυτού του τόπου. Ό,τι αφθονεί στη χαράδρα των Κατουνακίων, είναι οι βράχοι, οι πέτρες και οι σαύρες. Αυτά συνθέτουν το φυσικό τους περιβάλλον. Ωστόσο το πνευματικό και ανθρωπογενές περιβάλλον που βρίσκεται διασκορπισμένο στις δεκατέσσερις Καλύβες της περιοχής, το απαρτίζουν άνθρωποι με ρωμαλέο φρόνημα και προπάντων με γνήσια αγάπη για τον Θεό.

Ο παπα-Εφραίμ έζησε εκεί εξήντα πέντε ολόκληρα χρόνια! Ελάχιστες φορές βγήκε από το Άγιον Όρος. Τον Μάιο του 1974 βγήκε για πρώτη φορά, ακριβέστερα για να λέμε τα πράγματα όπως έχουν, τον έβγαλαν σε κωματώδη περίπου κατάσταση εξ αιτίας της κυάμωσης, έπειτα από τριάντα οχτώ χρόνια – είχε να βγει από τότε που χειροτονήθηκε διάκος και παπάς. Δυσκολευόταν να αναγνωρίσει, όχι μόνο τον κόσμο με τις πολυκατοικίες και τα πολλά αυτοκίνητα, όπως είπε, αλλά ακόμη και τα αδέρφια του που τον επισκέφθηκαν στο νοσοκομείο. Όταν πήγε στο Άγιον Όρος είχε συνείδηση ότι πάει για να θαφτεί, γι' αυτό πίσω από την πόρτα του Κελλιού του χάραξε με μολύβι ένα τάφο και μερικές χαρακτηριστικές λέξεις, υπομονή, υπακοή, ευχή, κ.λπ.

Η υπακοή ήταν το αγαπημένο του θέμα σε συζητήσεις αλλά και συνάξεις ιδιαίτερα μοναχών. Τα όσα έλεγε για την υπακοή δεν ήταν ιδέες και απόψεις, αλλά απόσταγμα και εμπειρία ζωής. Ο παπα-Εφραίμ ήταν ο ίδιος «τέκνον υπακοής»(Α΄Πετρ.1,14), όμως υπακοής με επίγνωση και ελευθερία. Ήξερε ότι χωρίς την ελευθερία, η υπακοή καταντάει δουλεία, όπως βέβαια και χωρίς την υπακοή η ελευθερία είναι ασυναρτησία. Είχε καταλάβει ότι χωρίς την απελευθέρωση από το ατομικό θέλημα, δεν μπορεί να γευθεί κανείς την αληθινή ελευθερία. Γι' αυτό αγωνίστηκε μ' όλη τη δύναμή του προς την κατεύθυνση αυτή, κυρίως όταν ως αρχάριος μοναχός, εξ αιτίας μάλιστα της παραξενιάς των Γερόντων της Καλύβης του, πολεμήθηκε ιδιαίτερα από τον διάβολο για να εγκαταλείψει τα Κατουνάκια.

Συνήθως γίνεται λόγος για χαρισματικούς Γέροντες. Ωστόσο ο Γέροντας Εφραίμ αναδείχθηκε περισσότερο χαρισματούχος υποτακτικός, αφού κοντά σαράντα χρόνια από τον δίαυλο της μοναχικής του ζωής τα πέρασε στην υπακοή. Αυτήν είχε, και γι' αυτήν σε δεδομένες περιστάσεις ομολογούσε καίριες εμπειρίες. Κάποτε σε μια σύναξη μοναχών, που τους μιλούσε για την υπακοή, εμπιστεύθηκε τα εξής: «Ο Γέροντάς μου, ο παπα-Νικηφόρος, δεν ήταν από τους σπουδαίους καλογήρους κι όμως είδα μεγάλα πράγματα στην υπακοή. Παρήγγειλα διάφορα καρποφόρα δέντρα χωρίς τη συγκατάθεσή του. Κανένα δεν φύτεψε παρ' όλη την προσπάθεια και τις περιποιήσεις μου. Για δεύτερη φορά φύτεψα κλήματα χωρίς την έγκρισή του. Ούτε αυτά ευδοκίμησαν. Επεχείρησα και τρίτη φορά, αλλά άσκοπα ταλαιπωρήθηκα. Ένα δέντρο που επέζησε, ουδέποτε καρποφόρησε. Όμως από τη μουριά που φυτέψαμε μαζί με τον Γέροντα, κάθε χρόνο τρώμε καρπούς. Ότι φύτεψα και δεν ήταν σύμφωνα με το πνεύμα του Γέροντα, δεν καρποφόρησε, γιατί αυτό που έκανα ήταν θέλημα».

Η διά βίου υπακοή, πρωτίστως στο θέλημα του Θεού, τον έκανε να ασκηθεί στην υπομονή και την ταπείνωση. Σε όλες τις δοκιμασίες του -και είχε πολλές κατά τον δόλιχο της επίγειας ζωής του- δεν απαιτούσε να κατανοήσει τη σκοπιμότητά τους, αλλά τις αντιμετώπιζε με υπομονή, έχοντας παράδειγμα τον ίδιο τον Χριστό. Γιατί όπως η δύναμη του Θεού φανερώθηκε στον κόσμο με την υπομονή του Χριστού, έτσι και η υπομονή των Αγίων γίνεται αιτία μετοχής τους στη Χάρη του Θεού. Η δύναμη του Θεού και στη ζωή του παπα-Εφραίμ «ετελειούτο εν ασθενεία»(Β Κορ. 12,9). Από πολύ νέος υπέφερε από έκζεμα. Κάποτε οι πόνοι από τις πληγές τον έφεραν σε απόγνωση. Και για να μιλά ο παπα-Εφραίμ για απόγνωση, πρέπει να δοκιμαζόταν πολύ. Ήταν ένας από τους σκόλωπες της σαρκός του που δοκίμαζαν την υπομονή του.

[2] Ιω. Χρυσοστόμου, Εις Μελέτιον,1,PG50,515

Ως γνήσιος Αγιορείτης αγαπούσε υπέρμετρα την Παναγία. Όταν ήταν αρχάριος μοναχός επεθύμησε να δει τη μητέρα του, η καρδιά του τού έλεγε: «Να δω τη μητέρα μου και ας πεθάνω». Ανέβηκε στην εκκλησία, στάθηκε απέναντι στην Παναγία του τέμπλου, την Κυρία των Αγγέλων, και είπε: «Παναγία μου, από τότε που ήρθα στο Άγιον Όρος, εσένα έχω μητέρα μου». Τότε έφυγε από την καρδιά του κάθε λογισμός που τον ενοχλούσε μέχρι τότε. Μια άλλη φορά που πονούσε αφόρητα από παροξυσμό του εκζέματος, πήγε στην Παναγία και με απλότητα παιδιού αλλά και παρρησία αγίου της φώναξε δυνατά: «Παναγία μου, τώρα θέλω τον λόγο σου. Τίποτε λιγότερο. Εσύ δεν είπες πως θα είσαι η νοικοκυρά, η οικονόμος και η γιάτρισσά μας; Δεν είπες πως θα μας γιατρεύεις; Να λοιπόν η αρρώστια μου, δος μου τον λόγο ότι θα με γιατρέψεις. Κάνε με καλά, δεν μπορώ πια». Τότε αναλύθηκε σε κλάματα. Όταν έφτασε στο Κελλί του, το έκζεμα είχε φύγει, φώναξε και τους άλλους πατέρες να δουν την θαυματουργική θεραπεία του[3].

Βέβαια το έκζεμα και τα κάθε είδους εκζέματα, δηλαδή οι πειρασμοί, επανήλθαν ξανά και ξανά, αλλά ο μακάριος Γέροντας ήξερε πώς να τα αντιμετωπίζει. Γιατί εκτός από άνθρωπος υπομονής ήταν και άνθρωπος προσευχής. Εκεί εύρισκε σίγουρο αγκυροβόλι στις κάθε είδους δοκιμασίες. Είχε τη μεγάλη εύνοια και ευλογία του Θεού να γνωρίσει και να συνδεθεί από τα πρώτα κιόλας χρόνια της μοναστικής του ζωής με μια μεγάλη μορφή του αγιορείτικου μοναχισμού του εικοστού αιώνα, τον Γέροντα Ιωσήφ τον Σπηλαιώτη. Ανέβαινε στην αρχή με τον Γέροντά του, τον παπα-Νικηφόρο, στο καλυβάκι του Γενεθλίου του Τιμίου Προδρόμου της Σκήτης του Αγίου Βασιλείου, όπου εκείνος διέμενε. Αργότερα τέσσερις φορές περίπου κάθε εβδομάδα γύρω στα μεσάνυχτα έβαζε στη ζώνη του το λαδοφάναρο και με το μπαστούνι του στο δεξί και με το κομποσχοίνι στο αριστερό χέρι, ανηφόριζε για τον Άγιο Βασίλειο, για να λειτουργήσει στο καλυβάκι του Ησυχαστή. Εκεί έμαθε για την μονολόγιστη ευχή των ησυχαστών, το «Κύριε Ιησού Χριστέ ελέησόν με». Εκεί είχε δεχθεί τις πρώτες επισκέψεις της Χάριτος του Θεού και εκεί εύρισκε απαντοχή στις δοκιμασίες του.

Όταν λειτουργούσε του αποκαλυπτόταν «ο των αρρήτων και αθεάτων μυστηρίων Θεός παρ' ω οι θησαυροί της Σοφίας και της γνώσεως οι απόκρυφοι»[4]. Όποιος έτυχε να βρεθεί στο παρεκκλήσιο της Καλύβης του και τον είδε λειτουργούντα, είναι αδύνατον να μην εντυπωσιάστηκε από την εσωτερική και εξωτερική ησυχία, από το ρυθμό της ιερουργίας, από το άπλαστο ύφος και τη φυσικότητα των κινήσεων, από την ανεπιτήδευτη στάση, αλλά και τη γνησιότητα της μετοχής του στα τελούμενα. Η τέλεση της Θείας Λειτουργίας, μαρτυρούσε όλη την αλήθεια της προσευχής. Σε όλη τη ζωή του κουβαλούσε αυτή την αλήθεια, γιατί και οι ώρες του εργόχειρου - σκάλιζε κυρίως σφραγίδες για τα πρόσφορα ή είχε συχνά

ενασχόληση με επισκευές του Κελλιού του – ήταν και αυτές ώρες προσευχής. Αυτή η στάση προσευχής ολόκληρης της ζωής, έκανε τα απροσπέλαστα ψηλαφητά και τα μέλλοντα παρόντα. Αυτή μπορούσε να εναρμονίζει την απλότητα με την επισημότητα και τη μεγαλοπρέπεια με την ιεροπρέπεια. Αυτή είχε τη δύναμη να ενώνει τα θεία με τα ανθρώπινα και τη θριαμβεύουσα με τη στρατευομένη Εκκλησία. Στις ώρες της προσευχής και των ιερών Ακολουθιών, τον διέκρινε τόσο η υπακοή τού χαρισματούχου υποτακτικού, που τον έκανε να τηρεί με ακρίβεια το ησυχαστικό πρόγραμμα της προσευχής, αλλά και την τάξη των αγιορείτικων Ακολουθιών, όσο επίσης τον διέκρινε η ελευθερία του αγιασμένου Γέροντα, που του έδινε την παρρησία να απευθύνεται στις κατ' ιδίαν προς τον Κύριον εντεύξεις του με τη ζέση και την απλότητα ακόμη και των αυτοσχέδιων προσευχών.

Ο παπα-Εφραίμ μιλούσε πιο πολύ στον Θεό και λιγότερο στους ανθρώπους. Μιλούσε περισσότερο με τους αλάλητους στεναγμούς και τα δάκρυα των προσευχών του -του είχε δοθεί απλόχερα το χάρισμα αυτό των δακρύων- παρά με το στόμα και τη διδασκαλία του. «Ταις των δακρύων σου ροαίς της ερήμου το άγονον εγεώργησας και τοις εκ βάθους στεναγμοίς εις εκατόν τους πόνους εκαρποφόρησας». Θα μπορούσε να πει μαζί με τον Δαβίδ: «εγεννήθη τα δάκρυά μου εμοί άρτος ημέρας και νυκτός»(Ψαλμ. 41,3). Με τα δάκρυά του θα μπορούσαν να γραφτούν περισσότερα βιβλία ίσως, από όσα εκείνος είχε δια-βάσει κατά τη διάρκεια της επίγειας ζωής του.

Το σώμα του ενταφιάστηκε για να ξεκουραστεί από τους κόπους αυτής της ζωής στην αυλή της Καλύβης του στα Κατουνάκια. Μετά από λίγα χρόνια έγινε και η Ανακομιδή των Αγίων Λειψάνων του. Όμως η ψυχή του με μεγαλύτερη παρρησία συνεχίζει την ιερουργία στον θρόνο του Αρνίου, μνημονεύοντας εκεί περισσότερα ονόματα από εκείνα που διάβαζε στην Προσκομιδή τού παρεκκλησίου του Αγίου Εφραίμ. Στήριξε μαζί με τον Όσιο Αντώνιο και όλους τους Αγίους, «στήριξε την οικουμένην ευχαίς του»[5]. Αποτελεί μεγάλη ελπίδα και για όλους μας. Σας ευχαριστώ.

[3] Βλ. περισσότερα στο κείμενο του Τάσου Ρωμανού, «Συναντήσεις στο Άγιον Όρος», στο περ. Σύνορο, τευχ. 40, Αθήνα, Χειμώνας 1966-67,σ. 313-331.

[4] Ευχή μετά την Μεγάλην Είσοδον της Λειτουργίας των Προηγιασμένων.

[5] Βλ. Απολυτίκιον 17ης Ιανουαρίου στη μνήμη του Μ. Αντωνίου.

(Πηγή: Σύγχρονες Οσιακές Μορφές, Έκδοσις Ιεράς Μητροπόλεως Βεροίας, Ναούσης και Καμπανίας 2017, σ. 249-256)